

EXPUNERE DE MOTIVE

“Rolul rațiunii este de a desluși necesitățile pe care natura le impune; rolul autorității este de a asigura respectul voinței legiuitorului” – spunea Istrate Micescu în 1939, răspunzând invitației Universității din Cluj de a vorbi despre noul Cod civil și metoda interpretării lui.

Plecând de la întrebarea *dacă omul are drepturi pentru că există legi care i le recunosc sau dacă există legi doar pentru a apăra drepturile*, însăși Convenția Europeană a drepturilor omului pare să consacre, cel puțin în materia drepturilor și a libertăților fundamentale, concepția preexistenței acestora în raport cu legea, enunțând în art. 1, că *“Înaltele părți contractante recunosc oricărei persoane aflate sub jurisdicția lor, drepturile și libertățile definite în Titlul I al prezentei convenții.”*

În acest context, menirea, și în același timp, virtutea legiuitorului nu poate fi alta decât de a stabili reguli ce trebuie impuse conduitei civice pentru ca drepturile, expresie juridică a valorilor morale să fie respectate.

„Orice lege care emană numai din capriciul de a porunci, orice lege care nu justifică apariția ei prin apărarea unui drept este o manifestare de forță, care poate să obțină ascultarea din slăbiciune sau din lașitate, dar care nu are autoritate din punct de vedere moral, nici de a se impune, nici de a fi respectată” – spunea același „om de drept” cum se autodefinia cu modestie. Din această perspectivă, Codul civil român, adoptat în 1865 este expresia cea mai vie și cea mai elocventă a eficienței unei legi, căci ce altă dovadă a stabilității și moralității unui act de voință poate exista decât trăinicia lui peste decenii și generații, transformări de regimuri social-politice și a unor orânduiri la nivel european.

În definitiv, este firesc ca o lege care ordonează valori morale perene ale unei societăți să enumere printre atributele ei pe acela al stabilității. Este vorba despre relații interumane, despre familie, despre relații între părinți și copii, despre patrimoniu și relații de schimb, despre circuitul bunurilor și valori patrimoniale care supraviețuiesc omului.

Fără a aduce atingere acestor valori a căror existență și ocrotire trece dincolo de necesitatea respectării tradiției, păstrând, deci, concepția generală asupra sistemului de relații sociale ce trebuie ocrotite și de mecanisme juridice ce le vin în întâmpinare, proiectul noului Cod civil al României se naște în contextul transformărilor profunde ale societății românești și ale realităților europene contemporane, care reclamă ocrotirea unor noi valori socio-morale, culturale, economice și tehnico-științifice.

Corelând dispoziții ce izvorăsc din tradiția Codului civil din 1864 și a Codului civil francez de la 1804, cu modificările și completările ulterioare, atât cu prevederi conținute de instrumente internaționale, cât și cu actualul cadru legislativ intern, filtrând normele de bază în lumina soluțiilor oferite constant de doctrină și jurisprudență de-a lungul anilor, proiectul răspunde, așadar, necesității permanente a adaptării actualei legislații la exigențele realităților social-economice, și implicit și la nevoile practicii judiciare, precum și cerințelor unui instrument modern și conform cu normele de terminologie consacrate.

La elaborarea proiectului au fost valorificate încercările făcute de-a lungul timpului pentru modificarea și completarea Codului civil, și mai ales reglementări noi, moderne, existente în alte legislații, dintre care cele mai semnificativ de menționat -

din perspectiva ponderii folosirii lor ca material documentar - sunt Codul civil francez, așa cum a fost modificat în 2001, precum și Codul civil al Quebec-ului din 1991, cu modificările și completările ulterioare (o variantă îmbunătățită cu influențe de common law a codului francez).

*

* *

Este de subliniat, totodată, faptul că proiectul a fost elaborat de un colectiv alcătuit din cadre universitare ale Facultății de Drept din București, în colaborare cu cadre universitare ale Facultății de Drept din Cluj, la care s-a adăugat și participarea unor practicieni cu experiență. Totodată, în diverse etape ale elaborării proiectului, acesta a fost înaintat spre observații și propuneri tuturor instanțelor și parchetelor de pe lângă acestea, care, la rândul lor, au transmis Ministerului Justiției materiale axate, în principal, pe aspectele practice ale noilor dispoziții. Activitatea de elaborare a proiectului a beneficiat de sprijinul Agenției Canadiene pentru Dezvoltare Internațională (CIDA), prin grupul de experți din Quebec care au lucrat la elaborarea Codului civil al Quebec-ului din 1991 - profesori, magistrați, avocați - , aportul specialiștilor canadieni constând în consiliere periodică cu privire la proiect, participare efectivă în comisiile de lucru precum și în transmiterea de materiale documentare, studii de drept comparat.

*

* *

Proiectul noului Cod civil are următoarea structură:

Cartea I – Despre persoane

Cartea II- Familia

Cartea III –Bunurile

Cartea IV- Despre succesiuni și liberalități

Cartea V- Obligațiile

Cartea VI- Despre prescripția extinctivă, decăderea și calculul termenelor

Cele *șase cărți* sunt precedate de un **titlu preliminar** conținând *dispoziții de principiu* referitoare la legea civilă în general, aplicarea și efectele legii civile, precum și reguli de interpretare a acesteia.

I. Cartea I – „Despre persoane” are ca obiect de reglementare capacitatea civilă a persoanei fizice și a persoanei juridice și reintroduce în Codul civil dispozițiile principalelor legi speciale în această materie.

Titlul I cuprinde *dispoziții generale* privitoare la persoana fizică și persoana juridică, ca subiecte de drept civil.

În cadrul **Titlului II** privitor la *persoana fizică*, au fost adoptate o serie de soluții noi față de cele cuprinse în legislația actuală, având în vedere atât evoluția societății cât și reglementările existente în alte legislații.

Astfel, preluând soluția cuprinsă în legislația franceză cu privire la emanciparea minorului, instanța, pentru motive temeinice, poate recunoaște capacitatea de exercițiu anticipată, minorului care a împlinit 16 ani.

Identificarea persoanei fizice face obiectul *Capitolul III*, care conține prevederi referitoare la nume, la domiciliu și reședință, precum și la actele de stare civilă. Ca element de noutate, se distinge o abordare mai suplă privitoare la relația domiciliu-reședință-locuință, mai potrivită în contextul economico-social de după 1989, când dreptul de proprietate a dobândit noi dimensiuni, iar familia poate fi deținătoare a mai multor proprietăți imobiliare.

Ocrotirea persoanei fizice face obiectul **Titlului III**, modalitățile de ocrotire conținute de acesta fiind reglementate în lumina principiului general exprimat în primul articol al acestui titlu, potrivit căruia orice măsură de ocrotire a persoanei fizice se stabilește numai în interesul acesteia, idee întărită de aceea că la luarea unei măsuri de ocrotire, trebuie să se țină seama de posibilitatea persoanei fizice de a-și exercita drepturile și de a-și îndeplini obligațiile cu privire la persoana și bunurile sale.

Dintre modalitățile de ocrotire a minorului, au fost enunțate cele realizate prin părinți, tutelă, plasament sau încredințare; dintre aceste forme, în *Cartea I* a fost reglementată tutela, în general prin menținerea dispozițiilor din Codul familiei.

Ca elemente de noutate cu privire la tutelă - măsură instituită pentru a asigura protecția copilului, atât în ceea ce privește persoana, cât și bunurile acestuia - , proiectul, pe lângă reintroducerea consiliului de familie, organ facultativ cu rol consultativ și înlocuirea instituției autorității tutelare cu cea a instanței tutelare, pune accentul pe rolul de decizie acordat tutorelui; potrivit proiectului, tutorele are obligația de a administra cu bună-credință bunurile minorului și de a lua măsurile privind persoana minorului, cu avizul consiliului de familie, cu excepția măsurilor care au un caracter curent. Cât privește consiliul de familie, acesta poate fi constituit de către instanța tutelară numai la cererea persoanelor interesate, iar în cazul neconstituirii lui, anumite atribuții ce ar fi trebuit îndeplinite de acesta vor fi exercitate de către instanța menționată. Totodată, modul în care tutorele și consiliul de familie își îndeplinesc atribuțiile rămâne supus controlului judecătoresc. Privitor la acest control, este de menționat că Legea de aplicare a noului Cod civil urmează să precizeze condițiile în va fi îndeplinit rolul de instanță tutelară, în funcție de principiul specializării instanțelor.

În privința ocrotirii majorului, s-au păstrat interdicția judecătorească și curatela – actualele forme de ocrotire.

Titlul IV al *Cărții I*, referitor la persoana juridică încearcă să răspundă criteriului “consolidării cadrului juridic pentru crearea unei economii durabile”, criteriu cu relevanță pentru dreptul civil, ce trebuie îndeplinit de România, în cadrul procesului de aderare la Uniunea Europeană.

Plecând de la aspectele de bază reglementate de legislația actuală (Decretul nr.31/1954, Legea nr.31/1990 a societăților comerciale, republicată în 1998, cu modificările și completările ulterioare și Ordonanța Guvernului nr. 26/2000 cu privire la asociații și fundații, cu modificările și completările ulterioare) reglementarea propusă pune în valoare idei moderne privitoare îndeosebi la capacitatea civilă a persoanei juridice. Ca exemplu, proiectul tratează conținutul capacității de folosință într-o manieră mai largă sau mai restrictivă, după cum este vorba de persoane juridice cu scop patrimonial ori, după caz, persoane juridice fără scop patrimonial.

Titlul V al *Cărții I* denumit “**Apărarea drepturilor nepatrimoniale**” a fost inspirat din Decretul nr. 31/1954. În plus față de reglementarea actuală, preluând propunerile formulate în doctrină, a fost recunoscută chiar și persoanelor juridice posibilitatea de a apăra drepturi nepatrimoniale precum dreptul la denumire, prestigiul și alte asemenea.

II. Cartea II – “Familia”, construită în lumina prevederilor conținute de convenții internaționale la care România este parte, cum este și Convenția cu privire la drepturile copilului, a principiilor conținute de recomandările europene în domeniu, înlocuiește reglementarea actuală din Codul Familiei, reglementare care nu mai ocrotește adesea, în mod satisfăcător, conținutul valorilor și relațiilor personale și

patrimoniale pe care le presupune familia. De asemenea, această carte, prin reglementarea responsabilității părintești și a obligației de întreținere, încearcă să dea răspuns criteriului referitor la protecția copilului, criteriu ce trebuie îndeplinit de România, în procesul de aderare la Uniunea Europeană.

Titlul I, "Dispoziții generale", introduce, ca element de noutate, principiul potrivit căruia, în vederea soluționării oricăror cereri privind minorii, autoritățile competente sunt datorate să dea părților toate îndrumările necesare pentru ca acestea să poată recurge la metodele de soluționare pe cale amiabilă a conflictelor.

De asemenea, pe lângă preluarea reglementării actuale în ceea ce privește ascultarea obligatorie de către judecător, în toate procedurile care-l privesc, a copilului care a împlinit 10 ani, proiectul instituie și posibilitatea ca, atunci când consideră necesar, judecătorul să poată asculta și pe copilul care nu a împlinit 10 ani.

Titlul II, "Căsătoria", cuprinde normele referitoare la condițiile de fond pentru încheierea căsătoriei, formalitățile necesare, dovada căsătoriei, nulitatea acesteia, drepturile și îndatoririle personale și patrimoniale ale soților, regimurile matrimoniale, precum și dispozițiile privind desfacerea căsătoriei.

La baza raporturilor patrimoniale dintre soți rămâne, ca regim matrimonial legal, comunitatea de bunuri, care cuprinde bunurile comune în devălmășie ale soților, adică bunurile dobândite în timpul comunității legale de oricare dintre soți, cu excepția celor prevăzute de lege ca fiind bunuri proprii ale fiecărui soț. Regimului comunității legale i-au fost aduse, însă, unele îmbunătățiri. De exemplu, s-a prevăzut expres că soții, împreună sau alături de alte persoane, pot constitui societăți, asociații sau fundații, în condițiile legii, aducând ca aport bunuri comune; de subliniat că, în cazul regimului aporturilor comune, este necesar, de regulă, acordul ambilor soți.

Regimul comunității legale se va aplica în toate situațiile în care viitorii soți nu optează pentru un regim matrimonial convențional. Astfel, ca element de noutate apare reglementarea regimului matrimonial convențional, care presupune încheierea de către soți a unei convenții matrimoniale, această propunere de reglementare marcând o evoluție firească spre existența unui regim matrimonial legal supletiv care să respecte voința viitorilor soți și interesele familiei.

Regimurile matrimoniale convenționale pentru care soții pot opta sunt regimul separației de bunuri și cel al comunității convenționale.

Oricare ar fi regimul convențional ales, este obligatorie încheierea unei convenții matrimoniale, înainte de căsătorie, prin act autentic notarial, cu consimțământul personal al ambilor soți. Pentru a fi opozabile terților, convențiile matrimoniale se înscriu într-un registru special, ținut de judecătoria în a cărei circumscripție se află domiciliul comun al soților sau, în lipsă, domiciliul fiecăruia dintre soți. Prin convenția matrimonială nu se poate deroga, sub sancțiunea nulității absolute, de la dispozițiile legale privind regimul matrimonial ales, decât în cazurile anume prevăzute de lege. Totodată, convenția matrimonială nu poate aduce atingere egalității dintre soți, responsabilității părintești sau devoluțiunii succesoriale legale.

Convenția matrimonială poate fi modificată, înainte sau după încheierea căsătoriei, cu respectarea unor condiții ce țin de regimul juridic al bunurilor proprii și de dovada bunurilor comune, cu îndeplinirea condițiilor de publicitate corespunzătoare.

Regimul separației de bunuri este caracterizat prin aceea că fiecare dintre soți este proprietar exclusiv atât al bunurilor sale prezente, cât și al celor pe care la dobândește singur după încheierea căsătoriei, la adoptarea acestui regim soții fiind

obligați să întocmească un inventar al bunurilor mobile ce aparțin fiecăruia dintre ei la data încheierii căsătoriei.

Regimul comunității convenționale este aplicabil atunci când, prin convenție matrimonială, se derogă de la dispozițiile privind regimul comunității legale, iar convenția matrimonială încheiată în acest caz poate restrânge sau lărgi comunitatea de bunuri.

Regimul matrimonial, legal sau convențional, încetează prin anularea, desfacerea sau încetarea căsătoriei. În timpul căsătoriei, acesta poate fi schimbat cu un alt regim matrimonial, prin act autentic notarial și cu respectarea condițiilor prevăzute pentru încheierea convențiilor matrimoniale.

Un alt element de noutate constă în aceea că s-a recunoscut dreptul minorului, fără deosebire de sex, de a se căsători la împlinirea vârstei de 17 ani, cu încuviințarea părinților sau a tutorelui, spre deosebire de reglementarea actuală care acordă acest drept numai minorei de 16 ani, dându-se, astfel, expresie cerințelor europene privind înlăturarea discriminării îndeosebi pe criterii de sex.

Capitolul VI, "Desfacerea căsătoriei" reglementează cazurile de divorț într-o concepție care abordează desfacerea căsătoriei dintr-o perspectivă ce ține cont, de asemenea, de realitățile economico-sociale de astăzi. Mai exact, pentru înlăturarea lipsurilor legislației actuale, constând adesea în proceduri formale, consumatoare de timp și bani, au fost admise noi proceduri de divorț bazate în principal pe acordul soților, care să răspundă, în egală măsură, și condițiilor legale privitoare la respectul vieții familiale și al intimității persoanei. Astfel, se instituie, după modelul francez, noi cazuri de divorț, precum divorțul la cererea unuia dintre soți acceptat de celălalt soț, divorțul la cererea unilaterală a unuia dintre soți care nu mai dorește continuarea căsătoriei sau divorțul când unul dintre soți a fost condamnat la o pedeapsă cu închisoarea mai mare de 5 ani. În ceea ce privește aceste cazuri de divorț, a fost prevăzută și procedura de soluționare, adaptată fiecărui caz în parte.

Referitor la *Titlul III, "Rudenia"*, ca element de noutate, se dă expresie deciziei Curții Constituționale 349/2001 care a statuat în sensul lărgirii sferei subiectelor care pot fi titulare ale acțiunii în tăgăduirea paternității, aceasta fiind pusă la îndemâna soțului mamei, a mamei, precum și a copilului în cauză. Această reglementare a pus în acord aceste dispoziții nu numai cu prevederile constituționale referitoare la ocrotirea vieții familiale, ci și cu prevederile Convenției Europene a Drepturilor Omului și cu jurisprudența în materie a Curții Europene a Drepturilor Omului.

Un element de noutate îl constituie reglementarea privitoare la *procrearea asistată medical*, introdusă după model francez și canadian, stabilindu-se principii generale privind regimul filiației în situația procreării asistate medical cu terț donator - caz în care nu se stabilește nici o legătură de filiație între copil și donator -, răspunderea tatălui copilului, condițiile acțiunii în tăgada paternității, confidențialitatea informațiilor, interdicția procreării și gestației pentru altul - prevăzându-se expres nulitatea oricărei convenții care are drept scop procrearea sau purtarea sarcinii pentru o altă persoană.

În ceea ce privește *adoptia*, sunt reglementate condițiile de fond și formă pentru încuviințarea acesteia, incluzând încredințarea copilului în vederea adopției, efectele acesteia, precum și încetarea adopției.

Titlul IV, “Responsabilitatea părintească” vizează drepturile și îndatoririle părintești privitoare la persoana și la bunurile copilului minor. Astfel, părinții au dreptul și îndatorirea de a crește copilul, îngrijind de sănătatea și dezvoltarea lui fizică, psihică și intelectuală, de educația, învățătura și pregătirea profesională a acestuia, potrivit propriilor lor convingeri și însușirilor copilului. Acest titlu va constitui doar cadrul general pentru o reglementare mult mai detaliată cu privire la ocrotirea copilului, ca subiect al protecției social-juridice.

Titlul V, “*Obligația de întreținere*”, cuprinde normele referitoare la subiectele obligației de întreținere și ordinea de plată a acesteia, condițiile obligației de întreținere, precum și la stabilirea și executarea acestei obligații.

III. Cartea III – “Bunurile”, este construită pe structura Codului civil actual, la care s-au adus unele modificări și completări importante care au urmărit să realizeze, în măsura posibilului, o unificare a dispozițiilor existente în mod disparat în reglementările actuale, precum și a soluțiilor din doctrină și practică în aceste materii.

Titlul I se referă la „Bunuri și drepturi reale în general”, iar Titlul II vorbește despre „Proprietatea privată.”

Ca importante modificări și completări de fond din *primele două titluri*, pot fi menționate definiția legală dată drepturilor reale, principale și accesorii, ca și includerea în Codul civil a trei noi drepturi reale: dreptul de administrare, dreptul de folosință și dreptul de concesiune, specifice utilizării bunurilor proprietății publice. De asemenea, în considerarea importanței sale în apărarea dreptului de proprietate, a fost valorificată definiția oferită de doctrină și practică acțiunii în revendicare, precum și cea dată acțiunilor negatorii - acțiunile pe care le poate intenta proprietarul împotriva oricărei persoane care pretinde că este titularul vreunui drept de superficie, uzufruct, uz, abitație sau servitute; de asemenea, se prevede caracterul imprescriptibil sub aspect extinctiv al acestor acțiuni reale.

Valorificându-se încă o dată soluțiile din doctrină și practica judecătorească, a fost reglementată în mod expres coproprietatea - pe cote-părți sau în devălmășie -, ca mod de exercitare în comun a dreptului de proprietate.

O altă noutate o reprezintă reglementarea **proprietății periodice**, (sistemul *time-sharing*), ca fiind situația în care mai multe persoane exercită succesiv prerogativele dreptului de proprietate asupra unui bun imobil, în intervale de timp determinate, egale sau inegale.

Titlul III – “Despre dezmembrămintele dreptului de proprietate” cuprinde dispozițiile privind uzufructul, uzul, abitația și servituțile din actualul cod, ca drepturi reale principale.

În privința dreptului de uzufruct, a fost păstrată durata maximă de 20 de ani a acestuia, în cazul persoanelor juridice, respectiv de 30 de ani în cazul persoanelor fizice, dacă nu se prevede altfel.

Dispozițiile privind dreptul de uz și abitație au fost menținute, subliniindu-se mai clar diferența între aceste drepturi și dreptul de uzufruct.

Recunoscând legal existența dezmembrământului reprezentat de dreptul de superficie, drept a cărui importanță practică nu mai poate fi tăgăduită în condițiile social-economice actuale, proiectul subliniază caracterul transmisibil, oneros și perpetuu al superficiei și se prevede că, în lipsa unei stipulații contrare, pieirea construcției nu atrage stingerea acestui drept.

În ceea ce privește servituțile, se remarcă renunțarea la categoriile de servituți naturale și legale, prevederea răscumpărării ca modalitate de stingere a servituților, precum și instituirea unui termen de 10 ani de stingere a servituților prin neuz, spre deosebire de 30 de ani, soluția actuală.

Excluderea așa-ziselor servituți naturale și legale se bazează pe teoriile impuse de practică și de literatura de specialitate, care fac o distincție clară între acestea și servituțile propriu-zise.

În cadrul **Cărții III**, sunt introduse trei titluri noi față de structura actuală a Codului civil, și anume **Titlul IV – “Proprietatea publică”**, **Titlul V – “Cartea funciară”** și **Titlul VI – “Posesiunea.”**

În **Titlul IV – “Proprietatea publică”** este stabilită sfera bunurilor care pot face parte din proprietatea publică, acestea fiind bunurile determinate de lege, precum și acelea care, prin natura lor, sunt de uz sau de interes public.

Drepturile reale principale corespunzătoare proprietății publice, și anume dreptul de administrare, dreptul de concesiune și dreptul de folosință gratuită, sunt tratate în capitol separat.

Titlul V – “Cartea funciară”, adoptând sistemul utilizat în Transilvania înainte de intrarea în vigoare a Legii cadastrului și a publicității imobiliare nr.7/1996, stabilește **caracterul constitutiv al înscrierii** constituirilor sau strămutărilor drepturilor reale asupra imobilelor, Astfel, drepturile reale asupra imobilelor, supuse înscrierii potrivit legii, se vor dobândi, atât între părți, cât și față de terți, numai prin înscrierea constituirii sau strămutării lor în cartea funciară, în temeiul acordului de voințe al părților. Sistemul diferă, astfel, de sistemul Codului civil actual conform căruia dobândirea acestor drepturi se realiza la momentul perfectării legale a acordului de voință între părți, înscrierea având doar efect de opozabilitate față de terți.

Înscrierile provizorii, radierile și rectificările tabulare fac obiectul unor prevederi speciale.

Titlul VI – “Posesiunea” conține dispoziții clare privind diferența între posesiune și detenția precară și elimină transmiterea *mortis causa* universală sau cu titlu universal dintre modalitățile de intervertire a detenției precare în posesie.

IV. Cartea IV – „Despre succesiuni și liberalități “ a pornit de la necesitatea revizuirii unor instituții precum testamentul, rezerva succesorală, raportul succesoral – majoritatea transmise încă din dreptul roman - de aici decurgând stabilitatea și perenitatea lor.

Titlul I- „Despre succesiuni în general” grupează aspectele comune tuturor tipurilor de succesiuni.

În **Capitolul I „Dispoziții generale”** sunt incluse problemele legate de deschiderea succesiunii, felurile acesteia, se enumeră persoanele care suportă pasivul succesoral și modalitatea în care se realizează aceasta.

Capitolul al II-lea vizează calitățile cerute pentru a succede. În materie de capacitate, a fost consacrată soluția potrivit căreia copilul conceput va veni la succesiune numai dacă se naște viabil.

Ținând seama de criticile aduse reglementării actuale din Decretul 31/1954, proiectul consideră comorienți și persoanele între care nu există vocație reciprocă, ci

doar unilaterală, respectiv înlătură cerința de a fi decedat în aceeași împrejurare. Este reglementată expres condiția generală a vocației succesoriale.

Titlul II- „ Despre succesiunea legală” conține două capitole: unul de „Dispoziții generale” și un al doilea „Despre moștenitori”.

Capitolul I enunță numărul și componența claselor de moștenitori, modalitatea de stabilire a rudeniei succesoriale, consacră expres principiile generale ale devoluțiunii legale și excepțiile de la acestea, problemele nedemnității și reprezentării succesoriale. S-a urmărit, pe de o parte, să se consacre expres unele reguli deduse până acum numai pe cale de interpretare doctrinară și jurisprudențială, și, pe de altă parte, să se dea o reglementare unitară unor chestiuni importante ca nedemnitatea și reprezentarea.

Ca element de tradiție, au fost menținute cele patru clase de moștenitori, stabilindu-se ordinea în care aceștia vin la succesiune.

Ca noutate, după modelul codului francez (astfel cum a fost modificat în 2001) și al codului Québec-ului, cazurile de nedemnitate au fost revăzute și împărțite în nedemnitate absolută și relativă. Este vorba, în ultima ipoteză, de situații de mai mică gravitate, a căror invocare rămâne la latitudinea celorlalți succesibili.

Numai o dispoziție expresă testamentară sau cuprinsă într-un act autentic poate atrage iertarea nedemnului.

Capitolul al II-lea integrează în Codul civil dispozițiile privind drepturile de moștenire ale soțului supraviețuitor prevăzute la ora actuală în Legea nr.319/1944, stabilindu-se cota succesorală a acestuia când vine în concurs cu clasele de moștenitori.

Având în vedere orientarea legislativă general europeană în materie, s-a considerat oportun ca soțul supraviețuitor să înlăture total de la moștenire colateralii ordinari.

Totodată, proiectul clarifică și unifică regimul juridic și modalitatea de calcul a rezervei. S-au stabilit moștenitorii rezervatari și s-a prevăzut că rezerva reprezintă jumătate din cota succesorală ce se cuvine fiecărui moștenitor rezervatar.

Titlul III- „Despre liberalități” în primele două capitole reunește dispozițiile comune în materie de liberalități, urmând apoi reglementările specifice fiecăreia în parte.

Capitolul I păstrează în primul articol o dispoziție esențială în materie, potrivit căreia orice liberalitate trebuie neapărat să îmbrace forma donațiilor *inter vivos* și a testamentelor.

Capitolul al II-lea reglementează unele probleme comune liberalităților în privința condițiilor de fond ale acestora, referitoare la incapacitățile de a primi prin liberalități și excepțiile de la acestea, formele specifice de dol în materie de liberalități, clauzele de inalienabilitate, forme permise ale substituției fideicomisare, impreviziunea în materie de sarcini ale liberalităților, după modelul reformei legislative franceze din 1984. Totodată, din perspectiva criticilor formulate în doctrina română și franceză, s-a eliminat soluția considerată inechitabilă a codului actual (art. 806 C.civ.), în care minorul între 16-18 ani nu putea dispune decât de jumătate din averea sa, ceea ce făcea ca jumătate din averea testatorului mort fără succesori legali să devină succesiune vacantă.

Capitolul al III-lea vizează *donațiile*. Deși este menținută cerința *ad validitatem* a formei autentice, pe de altă parte, proiectul consacră expres validitatea în dreptul nostru a darurilor manuale.

Dintre cauzele de revocare a donațiilor, s-a eliminat ca inutilă și inadecvată societății actuale revocarea de drept pentru survenire de copii și s-au simplificat formalitățile în cazul donațiilor între soți.

Capitolul al IV-lea conține reglementări privind *testamentul*. Prima secțiune cuprinde dispoziții cu caracter general relative la fondul, probațiunea și interpretarea testamentului.

Secțiunea dedicată formelor testamentare inovează din mai multe puncte de vedere: accentuează clar necesitatea manuscrierii testamentului olograf, aduce unele îmbunătățiri testamentului autentic, pentru a garanta libertatea deplină a voinței dispunătorului și modernizează materia testamentelor privilegiate

Definițiile legatelor universale și cu titlu universal au fost reformulate conform criticilor aduse în dreptul român articolelor 888 și 894 din Codul civil, și a celor corespunzătoare din Codul francez.

Se unifică și se simplifică dispozițiile actualului cod civil în materie de efecte ale legatelor. Sunt vizate aici: predarea legatelor, regimul juridic al fructelor acestora, suportarea de către legatari a pasivului succesoral, unele reguli speciale în materie de legat particular.

Ultima secțiune a Titlului III este dedicată *execuțiunii testamentare*. La baza textelor proiectului au stat art. 910-919 C.civ. român, îmbunătățirile aduse acestora prin Legea nr. 36/1995 privind notarii publici și activitatea notarială, corectivele aduse în Franța art. 1025-1034 C.civ. francez, proiectul de reformă a acestei secțiuni (în formularea vizată de Senatul francez în 2002).

Titlul IV- „Transmisiunea și împărțea succesiunii” aduce o serie de îmbunătățiri dispozițiilor actuale.

Capitolul I tratează în mod unitar *opțiunea succesorală* și *petiția de ereditate*, ca probleme referitoare la transmisiunea succesiunii.

Venind în soluționarea unei alte controverse, proiectul dă câștig de cauză opiniei majoritare din literatura de specialitate: în pofida caracterului potestativ și strict personal al dreptului de opțiune, creditorii succesibilului pot să-l exercite pe cale oblică. Se previn astfel diversele înțelegeri între succesori, încheiate în fraudă creditorilor unuia dintre ei.

Este prevăzut un termen de 6 luni de prescriere a acțiunii în anularea acceptării sau renunțării pentru vicii de consimțământ.

Totodată, este reglementată opțiunea „în scară” a succesibililor chemați în rang subsecvent.

Petiția de ereditate conferă succesorului cu vocație universală sau cu titlu universal dreptul de a cere oricând recunoașterea calității sale de moștenitor.

Capitolul IV vizează *raportul* și *împărțea succesiunii*, realizând, printre altele, distincția dintre raportul donațiilor și cel al datoriei, integrarea soțului supraviețuitor între cei obligați la raport, o reglementare unitară și modernă a modalităților de evaluare a bunurilor raportate.

V. Cartea V- „Obligațiile” propune o reglementare care a ținut seama de necesitatea sistematizării, simplificării și clarificării dispozițiilor actuale, adaptării actualei legislații la nevoile actuale și la dinamica raporturilor economico-sociale, necesitate resimțită cu atât mai acut în cazul unei materii care constituie baza raporturilor juridice civile. Totodată, au fost reglementate acele instituții care în prezent reprezintă creații ale practicii judiciare, prin consacrarea soluțiilor constant oferite de jurisprudență și doctrină.

Cartea cuprinde teoria generală a obligațiilor și este divizată în șapte titluri.

Titlul I enunță conținutul raportului de obligație și izvoarele obligațiilor.

Titlul II tratează pe larg *izvoarele obligațiilor*, debutând cu un capitol amplu consacrat contractului - cel mai important dintre izvoarele obligațiilor. Teoria generală a contractului prevede detaliat aspecte referitoare la încheierea contractelor - capacitatea părților, consimțământul, obiectul, cauza care trebuie să stea la baza contractului, forma - nulitate, interpretare, efecte față de părți și față de terți și executarea contractelor. În cadrul dispozițiilor privind efectele contractului față de terți, sunt reglementate stipulația pentru altul, promisiunea faptei altuia și simulația, instituții juridice a căror aplicare se bazează în prezent în principal pe regulile create de practica judiciară.

Sunt consacrate legal, de asemenea, alte două importante izvoare ale obligațiilor, create de practica judiciară pe baza principiilor generale ale dreptului civil - gestiunea de afaceri și îmbogățirea fără justă cauză -, fiind reglementată și restituirea prestațiilor.

Capitolul V este destinat faptei ilicite ca izvor de obligații, fiind reglementate în cadrul său răspunderea pentru fapta proprie, răspunderea pentru fapta altuia - minor, cel pus sub interdicție și prepus - și răspunderea pentru paguba pricinuită de animale sau bunuri. Totodată, sunt prevăzute modalitățile de reparare a prejudiciului și dreptul de regres, precum și clauzele de nerăspundere.

Obligațiile afectate de condiție și obligațiile afectate de termen sunt cuprinse în **Titlul III-„Modalitățile obligațiilor”-**, iar *obligațiile complexe* fac obiectul **Titlului IV**. Constituie obligații complexe, potrivit reglementării, obligațiile indivizibile, obligațiile alternative, precum și obligațiile solidare.

Titlul V privește *transmiterea și transformarea obligațiilor*, prezentând pe rând, regulile cesiunii de creanță, subrogației și transformării obligațiilor, iar **Titlul VI** este consacrat *cauzelor de stingere a obligațiilor*, tratând, în mod specific regulile plății, ale dării în plată, ale compensației, confuziunii, precum și condițiile imposibilității de executare.

Titlul VII – „Diferite contracte speciale” se caracterizează prin reglementarea amănunțită a regimului juridic al *contractelor numite*.

Față de versiunea curentă a Codului civil, proiectul noului Cod Civil introduce noi categorii de contracte, cum ar fi convenția de arbitraj.

Din punct de vedere al structurării **Titlului VII**, acesta este împărțit în capitole aferente fiecărui tip special de contract.

O serie dintre prevederile stabilite de proiect sunt concordante, din punct de vedere al soluțiilor propuse, cu reglementările similare din dreptul civil din provincia Quebec.

Capitolul I, relativ la *vânzare*, reglementează promisiunea de vânzare, vânzarea bunului altuia, precum și obligațiile vânzătorului și ale cumpărătorului și stabilește reguli speciale referitoare la exercitarea drepturilor părților la contract. De asemenea, sunt prevăzute dispoziții cu privire la dreptul de preemțiune și vânzarea cu pact de răscumpărare, reguli speciale care guvernează vânzarea bunurilor mobile și imobile și, respectiv, vânzarea unei moșteniri. Sunt reglementate diferite varietăți de vânzare, precum vânzarea cu plata prețului în rate, vânzarea la licitație publică, vânzarea de drepturi litigioase.

Capitolul II reglementează *contractul de schimb*.

Capitolul III este dedicat *contractului de locațiune* și stabilește, în primul rând, reguli referitoare la natura locațiunii, drepturile și obligațiile rezultând din contractul de locațiune, precum și încetarea acestuia. Sunt prevăzute dispoziții speciale referitoare la închirierea locuințelor, accentul fiind pus pe prevederile cu privire la chirie, modificarea contractului, vizitarea și accesul la locuință, precum și cauzele rezilierii contractului.

Subliniindu-se faptul că locațiunea unui teren constituie arendare, sunt prevăzute regulile specifice *contractului de arendare*.

Capitolul IV vizează *contractul de antrepriză* și detaliază regulile specifice antreprizei pentru lucrări de proiectare și pentru lucrări de construcții-montaj.

Capitolele V și VI grupează prevederile referitoare la *contractul de societate și la contractul de asociere în participațiune* și, cu titlu de noutate, stabilește posibilitatea ca societatea să dobândească personalitate juridică.

Capitolul VII reglementează *contractul de transport*.

Capitolul VIII este rezervat *contractului de mandat* și tratează, în mod succesiv, natura și întinderea mandatului, obligațiile părților între ele și, respectiv, față de terți, precum și încetarea mandatului. Sunt tratate, în mod separat, contractele de comision, consignatie și expediție, ca variațiuni ale mandatului.

Capitolul IX este consacrat *contractului de depozit* și tratează depozitul obișnuit, depozitul necesar, depozitul hotelier.

Contractul de sechestr este prevăzut în mod separat și face obiectul Capitolului X, fiind stabilite reguli speciale referitoare la sechestrul judiciar și aplicabilitatea prevederilor corespunzătoare din Codul de procedură civilă.

Contractul de împrumut este reglementat de Capitolul XI, acordându-se o importanță deosebită dispozițiilor aferente împrumutului de folosință – *comodatul* – și împrumutului propriu-zis, numit și *împrumut de consumație*.

Capitolul XII reunește *contractul de rentă viageră* și *contractul de întreținere pe viață*, cel din urmă găsimu-l, în sfârșit, o consacrare legislativă după o perioadă îndelungată în care i s-au aplicat regulile obligațiilor generale și inovațiile rezultate în practica instanțelor judecătorești.

Capitolul XIII reglementează *jocul și prinsoarea*, ca fiind contracte aleatorii.

Capitolul XIV este consacrat *fidejusiunii*. Sunt prezentate regulile referitoare la natura, obiectul și întinderea fidejusiunii, reguli proprii privitoare la efectele fidejusiunii în raport cu părțile, precum și cu terții, dar și cauzele de încetare a fidejusiunii.

În sfârșit, Capitolele XV și XVI cuprind dispozițiile relative la *contractul de tranzacție* și *convenția de arbitraj*.

Titlul VIII – „Despre privilegii și garanții reale”- al **Cărții V** are ca obiect **privilegiile, ipotecile** și, ca noutate, reglementează **dreptul de retenție**, acestea fiind garanții menite a sigura îndeplinirea obligațiilor civile, comerciale sau de altă natură.

Pentru a fi opozabile terților, garanțiile reale trebuie, după caz, fie să fie notate în cartea funciară, fie înscrise în Arhiva Electronică de Garanții Reale Mobiliare. Cu toate acestea, categoria creanțelor privilegiate are avantajul opozabilității față de ceilalți creditori, fără îndeplinirea vreunei formalități de publicitate.

Creație a jurisprudenței, dreptul de retenție este consacrat legislativ, ca fiind dreptul debitorului de a refuza restituirea unui bun până la plata cheltuielilor făcute în

legătură cu acel bun. Ca și privilegiile, dreptul de retenție este opozabil terților dobânditori fără îndeplinirea vreunei formalități de publicitate.

VI. Cartea VI este consacrată **prescripției extinctive și calculului termenelor**, înlocuind Titlul XX – “Despre prescripție” din Cartea III a Codului civil actual.

Revăzând toate aspectele prescripției extinctive din dreptul civil – justificarea acesteia, domeniul, termene, cursul prescripției - și încercând să identifice soluțiile cele mai potrivite cu exigențele economiei de piață, proiectul a înlocuit reglementarea din Decretul nr.167/1958 privitor la prescripția extintivă și completată de unele dispoziții din Codul civil - actualul sediu al materiei. Pe lângă introducerea unor soluții care să răspundă necesităților actuale, s-a urmărit realizarea unei delimitări clare față de normele care guvernează prescripția achizitivă; pe de altă parte, stabilirea sediului acestei materii în Codul civil răspunde mai prompt necesităților decurgând din aplicarea normelor sale în unele materii, sau legăturii dintre dispozițiile sale generale și normele speciale cuprinse în Codul civil - contracte, succesiuni, persoane, raporturile de familie etc.

Reglementarea propusă a urmărit, totodată, să scoată în evidență funcțiile prescripției-cea mobilizatoare, de consolidare a raporturilor juridice și de înlăturare a dificultăților în administrarea probelor, dublate de funcția sancționatoare a prescripției, aceasta din urmă sancționând neglijența titularilor de drepturi subiective.

Pornind de la necesitatea socială, iar nu numai juridică, a adoptării celor mai potrivite reglementări și pentru aceste aspecte ale raporturilor juridice civile, **Titlul I** definește noțiunea de drept la acțiune, și consacră regula că o dată cu stingerea dreptului la acțiune privind un drept principal se stinge și dreptul la acțiune privind drepturile accesorii, norma cu caracter imperativ că nu se poate renunța la prescripție cât timp nu a început să curgă, cu completarea că se poate renunța la prescripția împlinită, precum și la beneficiul termenului curs pentru prescripția începută și neîmplinită; ca noutate, fiind reglementată prin norme, în general, dispozitive, organul de jurisdicție nu poate ridica din oficiu prescripția.

Termenul general de prescripție extintivă a rămas de 3 ani, aplicabil în lipsa unor termene speciale.

Cursul prescripției extinctive cuprinde aspectele referitoare la începutul prescripției extinctive, suspendarea și întreruperea acesteia.

În ceea ce privește începutul prescripției extinctive, este menținută regula actuală, potrivit căreia prescripția începe să curgă de la data când se naște dreptul la acțiune. Pornind de la unele dispoziții din actualul Decret nr.167/1958, îmbunătățite cu soluțiile jurisprudențiale, proiectul stabilește data de la care începe să curgă prescripția, în unele situații speciale: când dreptul este sub condiție suspensivă sau cu termen, când dreptul nu este afectat de condiție sau termen, în cazul prestațiilor succesive, în cazul asigurărilor contractuale și alte situații.

Titlul II prevede regimul general al termenelor de decădere, reglementare strict necesară datorită dificultăților care apar în diferențierea celor două categorii de termene, cu regim juridic diferit.

Titlul III reglementează detaliat **calculul termenelor** de prescripție, stabilite pe zile sau pe ore, instituind, de asemenea, și prezumția îndeplinirii în termen a actelor dacă înscrisurile care le constată au fost predate oficiului poștal sau telegrafic cel mai târziu în ultima zi a termenului până la ora la care încetează în mod obișnuit activitatea la acel oficiu.

Față de cele prezentate a fost elaborat proiectul de Lege alăturat, pe care îl supunem Parlamentului spre adoptare.

